

УДК 343.263.2(477)

Тетяна Олександрівна НЕЇЗЖАЛА,
*курсантка Харківського національного
університету внутрішніх справ;*

Віталій Володимирович РОМАНЮК,
*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри кримінального процесу
та організації досудового слідства факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ*

 <https://orcid.org/0000-0001-6077-4591>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Одним із пріоритетних напрямів державної політики є протидія злочинності. Серед завдань, безпосередньо пов'язаних зі зміцненням правопорядку і подоланням злочинності, значне місце посідають заходи процесуального примусу й особливий їх різновид – запобіжні заходи. Однією з новел Кримінального процесуального кодексу України є введення до переліку запобіжних заходів у 2012 році домашнього арешту.

Встановлено, що домашній арешт як запобіжний захід мав місце у КПК УРСР 1922 р. і полягав у обмеженні волі у вигляді ізоляції за місцем проживання з призначенням варти чи без такої. Цей вид процесуального примусу був досить дієвим. Крім того КПК УРСР увібрав багато положень Статуту кримінального судочинства 1864 р., у тому числі й ті, що регламентували застосування запобіжних заходів, зокрема домашній арешт, який досить широко застосовувався на практиці. Однак застосовувався домашній арешт дедалі рідше і вже до 50-х рр. ХХ ст. став анахронізмом. У КПК України 1960 р. цей запобіжний захід не потрапив до переліку запобіжних заходів. Кримінальне процесуальне законодавство багатьох країн світу передбачає можливість застосування домашнього арешту як запобіжного заходу (Казахстан, Латвія, Литва, Німеччина, РФ, Швеція й ін.). У США домашній арешт – один із видів покарання. Він полягає у встановленні повного електронного контролю за життям засудженого під час його перебування за місцем проживання [1, с. 9–13].

Відповідно до ст. 181 КПК України домашній арешт полягає в забороні підозрюваному, обвинуваченому залишати житло цілодобово або у певний період доби. Виходячи з ідеї КПК України та

переліку запобіжних заходів, домашній арешт застосовується в тих випадках, коли застава є занадто м'яким запобіжним заходом, а тримання під вартою – занадто суворим. У ч. 2 ст. 181 КПК України встановлено, що домашній арешт може бути застосований до особи, яка підозрюється (обвинувачується) у вчиненні злочину, відповідальність за який передбачено у вигляді позбавлення волі. Положення ст. 299 КПК України містять певне застереження щодо недопустимості застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту під час досудового розслідування кримінальних проступків.

Домашній арешт щодо підозрюваного (обвинуваченого) може тривати не більше двох місяців, проте, за необхідності його можна продовжити за клопотанням прокурора в межах досудового розслідування. Сукупний строк тримання особи під домашнім арештом не може перевищувати шести місяців. Одразу після закінчення цього строку ухвала про застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту припиняє свою дію, і запобіжний захід вважається скасованим.

Мета застосування домашнього арешту та ж сама, як і у інших запобіжних заходів – забезпечення виконання підозрюваним (обвинуваченим) покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду; знищити, сховати або спотворити будь-які з речей чи документів, що мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, фахівця або перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; учинити інше кримінальне правопорушення (ч. 1 ст. 177 КПК України).

З цього питання заслуговує на увагу думка О. П. Кучинської про результативність й успішність застосування домашнього арешту щодо неповнолітніх підозрюваних (обвинувачених), адже їхнє перебування в ізоляторі тимчасового тримання чи у слідчому ізоляторі не тільки не справляє належного виховного впливу, а й навпаки – шкодить дитячій психіці [2, с. 17–19]. Цей запобіжний захід можна було б застосовувати й до цілої групи осіб із особливими потребами, перебування яких під вартою є небажаним, зокрема це особи, які страждають на певні хвороби, що не підлягають лікуванню, мають на утриманні неповнолітніх дітей, особи похилого віку.

На думку В. І. Фаринника домашній арешт сприяє й тому, що більшості підозрюваних вдається «не втратити себе в суспільстві» (ситуація дозволяє таким особам продовжувати працювати, матеріально забезпечувати себе і своїх рідних, підтримувати соціальні

зв'язки тощо). У психологічному плані домашній арешт є безумовно позитивним заходом, оскільки загальновідомий той факт, що особи, які «відвідали» ті самі слідчі ізолятори, певною мірою схильні до повторного вчинення правопорушень [3, с. 23–29]. У нашому ж випадку підозрюваний (обвинувачений) перебуватиме у звичній для себе обстановці: без заборони на спілкування, заняття спортом, користування технікою тощо.

Таким чином, домашній арешт – більш гуманний запобіжний захід порівняно з триманням під вартою, і його запровадження з метою зменшення кількості порушень прав людини, допущених при триманні під вартою, на що Європейський суд з прав людини звертає увагу у своїх рішеннях, є прогресивним для українського кримінального процесуального законодавства.

Список бібліографічних посилань: 1. Вільгушинський М. Й., Ліхолетова Ю. А. До питання застосування домашнього арешту як запобіжного заходу відповідно до Кримінального процесуального кодексу України. *Адвокат*. 2012. № 11 (146). С. 9–13. 2. Кучинська О. П. Домашній арешт як запобіжний захід в кримінально-процесуальному законодавстві. *Адвокат*. 2010. № 7 (118). С. 17–19. 3. Фаринник В. І. Домашній арешт – альтернатива тримання під вартою. *Юридичний вісник України*. 2012. № 25. С. 23–29.

Одержано 19.10.2019

УДК 343.122(477)

Ірина Олексіївна НЕЧАЄВА,

викладач кафедри кримінального процесу

та організації досудового слідства факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ЗАКОННОГО ПРЕДСТАВНИКА НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПІДОЗРЮВАНОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Статтею 3 Конституції України зазначено – людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].